XÂY DỰNG MÔI TRƯỜNG GIÁO DỤC TÍCH CỰC THEO MÔ HÌNH TRƯỜNG HỌC HẠNH PHÚC Ở TRƯỜNG MẦM NON

Dương Thị Thanh Thảo
Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Tóm tắt: *Theo UNESCO cần thiết phải xây dựng mô hình trường học hạnh phúc vì các lý do: (i) Trải nghiệm ở trường là một trong những trải nghiệm định hình nhất trong cuộc sống; (ii) Phong trào toàn cầu nhằm ưu tiên và đo lường hạnh phúc và sức khỏe; và (iii) Hạnh phúc của người học có thể bị suy yếu. Những lý do này phản ánh bối cảnh mà ở đó giáo dục quốc tế nói chung, mỗi quốc gia nói riêng phải đối mặt, đòi hỏi phải có một mô hình trường học mới; trường học đó phải là môi trường của tình yêu thương, thông cảm, chia sẻ; an toàn về thể chất và tinh thần; tôn trọng sự khác biệt để mọi học sinh đều nhận được những điều kiện tốt nhất cho sự phát triển toàn diện của bản thân. Bài viết tập trung nghiên cứu các nội dung về các khái niệm cơ bản của bài viết, nội dung các thành tố của môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non và phân tích thực trạng xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non qua các tài liệu thứ cấp. Trên cơ sở đó, bài viết đưa ra các biện pháp xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non hiện nay ở nước ta.*

Từ khóa: *Giáo dục tích cực, môi trường, trường học hạnh phúc, trường mầm non, xây dựng môi trường.*

Nhận bài ngày 25.03.2024; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 20.03.2025
Liên hệ tác giả: Dương Thị Thanh Thảo; email: dttthao@daihocthudo.edu.vn

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Hướng đến một trong các mục tiêu: "*Phát triển bền vững và quyền công dân toàn cầu đến năm 2030, đảm bảo tất cả người học có được kiến thức và kỹ năng cần thiết để thúc đẩy phát triển bền vững, bao gồm trong số những thứ khác thông qua giáo dục phát triển bền vững và lối sống bền vững, quyền con người, bình đẳng giới, thúc đẩy văn hóa hòa bình và bất bạo động, quyền công dân toàn cầu, và đánh giá cao sự đa dạng văn hóa và đóng góp của văn hóa vào phát triển bền vững*" [1], UNESCO đã xây dựng và thực hiện mô hình trường học hạnh phúc (Happy School).

Theo UNESCO cần thiết phải xây dựng mô hình trường học hạnh phúc vì các lý do: (i) Trải nghiệm ở trường là một trong những trải nghiệm định hình nhất trong cuộc sống; (ii) Phong trào toàn cầu nhằm ưu tiên và đo lường hạnh phúc và sức khỏe; và (iii) Hạnh phúc của người học có thể bị suy yếu. Những lý do này phản ánh bối cảnh mà ở đó giáo dục quốc tế nói chung, mỗi quốc gia nói riêng phải đối mặt. Bối cảnh này bao gồm các yếu tố bên trong và bên ngoài có tác động đến sự phát triển của hệ thống giáo dục. "*Yếu tố bên ngoài: Gia tăng bất bình đẳng thu nhập; Sự không khoan dung và bạo lực ngày càng tăng; Tiến bộ công nghệ nhanh chóng; Suy thoái môi trường. Yếu tố bên trong: Môi trường học tập kém; Sự vô cảm của các nhà giáo dục; Chương trình giảng dạy lỗi thời và không phù hợp; Quá tập trung vào nội dung học thuật và điểm thi*" [1]. Tất cả những điều này đòi hỏi

phải có một mô hình trường học mới; trường học đó phải là môi trường của tình yêu thương, thông cảm, chia sẻ; an toàn về thể chất và tinh thần; tôn trọng sự khác biệt để mọi học sinh đều nhận được những điều kiện tốt nhất cho sự phát triển toàn diện của bản thân.

Bài viết tập trung nghiên cứu các nội dung về các khái niệm cơ bản của bài viết, nội dung các thành tố của môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non và phân tích thực trạng xây dựng môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non qua các tài liệu thứ cấp.

2. NỘI DUNG

2.1. Khái niệm

a) Môi trường giáo dục tích cực

Theo quan điểm của nhiều nhà nghiên cứu giáo dục, môi trường giáo dục tích cực cần đáp ứng các tiêu chí như: an toàn về thể chất và tâm lý, khuyến khích trẻ tham gia tích cực vào quá trình học tập, xây dựng thái độ tự tin và tạo cơ hội cho trẻ phát triển kỹ năng xã hội.

Trong nghiên cứu này, khái niệm "môi trường giáo dục tích cực" được sử dụng theo quan điểm của UNESCO: *Môi trường giáo dục tích cực là môi trường được xây dựng dựa trên nền tảng của sự lắng nghe và thấu hiểu nhu cầu của trẻ, giúp trẻ hình thành tư duy sáng tạo, khả năng hợp tác và tinh thần trách nhiệm ngay từ những năm đầu đời*. Môi trường này phải đảm bảo các yếu tố sau: 1) Không gian học tập an toàn và thân thiện; 2) Mối quan hệ tích cực giữa giáo viên và trẻ; 3) Phương pháp giáo dục phù hợp; 4) Sự tham gia của phụ huynh và cộng đồng.

b) Xây dựng môi trường giáo dục tích cực

Theo Hoàng Phê (2003), từ "xây dựng" có nhiều nghĩa; một trong những nghĩa đó là "tạo ra, sáng tạo ra cái có giá trị tinh thần, có ý nghĩa trừu tượng" [2]. Theo đó, *xây dựng môi trường giáo dục tích cực là một quá trình với nhiều hoạt động mang tính hệ thống để tác động đến cơ sở vật chất, đội ngũ giáo viên, học sinh cùng các bên liên quan và quá trình giáo dục của nhà trường nhằm tạo ra một không gian học tập an toàn, thân thiện và khuyến khích sự phát triển toàn diện của trẻ em.*

c) Trường học hạnh phúc

Theo Đặng Tự Ân (2020), *trường học hạnh phúc* là môi trường mà tất cả mọi người đều được sống trong hạnh phúc, trong đó hạnh phúc của người học được coi là mục tiêu cao nhất. Trường học hạnh phúc không chỉ là nơi giáo viên cảm thấy hạnh phúc mà còn đảm bảo học sinh được phát triển toàn diện, trở thành chính mình trong một môi trường học tập an toàn, thân thiện và tràn đầy tình thương [3].

Theo UNESCO (2016), *trường học hạnh phúc* được định nghĩa *là một môi trường giáo dục nơi học sinh được tôn trọng, yêu thương và khuyến khích phát triển cá nhân. Đồng thời, giáo viên cũng có cơ hội được hỗ trợ, nâng cao năng lực và duy trì tinh thần làm việc tích cực. Mô hình này không chỉ hướng đến việc tạo ra một không gian học tập tích cực mà còn xây dựng một nền văn hóa giáo dục nhân văn, giúp học sinh phát triển tư duy sáng tạo, kỹ năng xã hội và tinh thần trách nhiệm* [1]. Khái niệm trường học hạnh phúc của UNESCO được chúng tôi sử dụng trong bài viết này áp dụng đối với trường mầm non.

2.2. Nội dung các thành tố của môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non

Môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc là sự kết hợp hài hòa giữa nhiều yếu tố nhằm tạo ra một không gian học tập lý tưởng, nơi trẻ được phát triển toàn diện về trí tuệ, thể chất, cảm xúc và kỹ năng xã hội. Một môi trường như vậy không chỉ hỗ

trợ trẻ tiếp thu kiến thức một cách tự nhiên mà còn nuôi dưỡng tinh thần yêu thích học tập, tăng cường sự tự tin, khả năng sáng tạo và lòng nhân ái.

Theo UNESCO (2016) và Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam (2019), các thành tố của môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc ở trường mầm non gồm:

2.2.1. Cấu trúc không gian và điều kiện vật chất hỗ trợ học tập

Một *trường mầm non theo mô hình Trường học Hạnh phúc* cần có môi trường vật chất phù hợp với nhu cầu phát triển của trẻ nhỏ. Theo UNESCO (2016), môi trường học tập tích cực cần đảm bảo sự kết hợp hài hòa giữa tính an toàn, khả năng kích thích sự tò mò và sáng tạo, đồng thời khuyến khích trẻ khám phá. Không gian lớp học không chỉ đáp ứng các tiêu chuẩn an toàn mà còn phải được thiết kế linh hoạt với các khu vực chức năng riêng biệt như *góc đọc sách, góc nghệ thuật, góc khoa học và khu vui chơi sáng tạo* (UNESCO, 2016, tr.15).

Bàn ghế, kệ sách, đồ chơi cần có kích thước phù hợp với trẻ, được làm từ vật liệu an toàn và có thiết kế thân thiện, gần gũi (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2019). Ngoài không gian trong lớp, *sân chơi ngoài trời* cũng đóng vai trò quan trọng trong việc giúp trẻ vận động, tương tác với bạn bè và trải nghiệm thế giới tự nhiên. Các nghiên cứu cho thấy rằng việc bổ sung những không gian mở như *khu vườn nhỏ, khu chơi cát, khu leo núi mini hay khu vẽ tranh tự do* sẽ góp phần tạo ra môi trường học tập phong phú, nơi trẻ có thể vừa học vừa chơi, đồng thời phát triển kỹ năng vận động và tư duy sáng tạo (UNESCO, 2016).

2.2.2. Hệ thống giá trị và văn hóa trường học tích cực

Một *môi trường giáo dục tích cực* không chỉ dừng lại ở cơ sở vật chất mà còn phải được xây dựng trên nền tảng *giá trị và văn hóa trường học vững chắc* (UNESCO, 2016). Theo nghiên cứu của UNESCO (2016), một *Trường học hạnh phúc* cần đề cao các nguyên tắc như *tôn trọng, yêu thương, hợp tác và trách nhiệm*. Những giá trị này cần được thể hiện qua cách giáo viên ứng xử với trẻ, cách trẻ tương tác với bạn bè và cách nhà trường tổ chức các hoạt động giáo dục.

Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam (2019) cũng nhấn mạnh rằng *văn hóa trường học tích cực* cần bao gồm việc xây dựng các *quy tắc lớp học khuyến khích tinh thần hợp tác, thái độ tôn trọng lẫn nhau và khả năng tự điều chỉnh hành vi*. Khi trẻ được dạy cách thể hiện cảm xúc một cách lành mạnh, biết lắng nghe và chia sẻ với người khác, các em sẽ phát triển *lòng nhân ái, tinh thần trách nhiệm và sự đồng cảm* – những yếu tố cốt lõi của một môi trường giáo dục tích cực (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2019).

2.2.3. Sự tham gia chủ động của trẻ vào quá trình học tập

Một môi trường giáo dục tích cực theo mô hình trường học hạnh phúc không chỉ dừng lại ở việc cung cấp kiến thức mà còn phải tạo cơ hội cho trẻ chủ động tham gia vào quá trình học tập. Thay vì chỉ nghe giảng thụ động, trẻ cần được khuyến khích đặt câu hỏi, khám phá, thử nghiệm và tự rút ra bài học từ trải nghiệm thực tế. Điều này đòi hỏi giáo viên phải thiết kế các hoạt động giảng dạy theo hướng mở, sử dụng phương pháp học tập thông qua chơi, khuyến khích trẻ tìm tòi và phát huy khả năng sáng tạo. Trẻ cũng cần có cơ hội đưa ra ý kiến, đóng góp vào các hoạt động lớp học và tự lựa chọn cách thức học tập phù hợp với sở thích của mình. Khi trẻ được tham gia chủ động vào quá trình học tập, chúng sẽ có động lực hơn, tự tin hơn và phát triển được tư duy phản biện cũng như khả năng giải quyết vấn đề.

2.2.4. Mối quan hệ tích cực giữa giáo viên và trẻ

Giáo viên là người đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành môi trường giáo dục tích cực. Một giáo viên trong trường học hạnh phúc không chỉ là người truyền đạt kiến thức mà còn là người đồng hành, hướng dẫn và tạo động lực cho trẻ phát triển. Giáo viên cần thể